

DARBEYN

8. İki firengî fer' (28 + 28) + iki devr-i kebîr (28 + 28)

9. Üç firengî fer' (28 + 28 + 28) + bir berefşan (32).

Burada görüldüğü gibi darbeyn usul-lerinin terkip edilmesinde birinci grupta remel usulü daha çok tercih edilmiştir. İkinci grupta ise en çok tercih edilen usuller, dörder terkipte yer alan otuz iki zamanlı muhammes ve berefşan usul-leridir.

Darbeyn adı verilmiş olan terkiplerin mutlaka belirli iki ayrı usulden meydana gelmesi gerektiği halde Türk mü-sikisi teorisinin henüz tam mânası ile yerleşmediği gelişme dönemlerinde zaman zaman yukarıda zikredilenlerin dışında birbirinden farklı küçük veya büyük usul geçkilerini içine alan eserlerin ölçülme-sinde de darbeyn tabirinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak bunun o devirler-de bile pek yaygın olmadığını, darbeyn kelimesinin isim değil sıfat olarak kul-lanıldığını belirtmek gerekir. Nitekim bu tabir *Kantemiroğlu Mecmuası*'nda bu anlamda kullanılmıştır. Ünlü Türk mü-sikisi nazariyatçısı Rauf Yektâ Bey bu konuda şöyle demektedir: "Birbirinden farklı herhangi iki usulü yanyana geti-rerek bir darbeyn teşkiline müsaade olu-namaz; bunun için meydana getirilecek darbeynin bütünlüğünü muhafaza etmek gayesine müteveccih kaidelere riayet et-mek elzemdir".

Darbeyn usullerinin terkip edilmesini klasik devir bestekârlarının bir fantezisi değil tamamen estetik gayeye dayalı bir ifade zenginliği ve ifade çeşitliliği ihti-yacının sonucu olarak değerlendirmek gerekir. Zira bu usullerle ölçülmüş eser-lerde birinci usulden ikincisine geçişin sağladığı ritim, prozodi ve ifade âhengi-nin kuvvetliliği karşısında hayranlık duy-mamak mümkün değildir.

Darbeyn usulleriyle peşrevler ve daha çok besteler ölçülmüştür. Darbeynin çe-şitli şekilleriyle bestelenmiş eserlere ör-nek olarak Ebûbekir Ağa'nın, "Bir âfet-i mehpeyker ile nüktelerim var" mısraı ile başlayan mâhur; Hamparsum'un, "Ol ke-mân ebrûlerin saldı cihâna vellele" mıs-raı ile başlayan bestenigâr; Küçük Meh-med Ağa'nın, "Serde dâğ-ı iştîyâkı tâze-ler bir tâze mâh" mısraı ile başlayan ısfahane; Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin, "Müş tâk-ı cemâlin gece gün-düz dil-i şeydâ" mısraı ile başlayan sü-zinak besteleri verilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 184; V, 295; Özkan, *TMYU*, s. 688; Rauf Yekta, *Türk Musikisi*, s. 134.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

DARBİMESEL

(bk. ATASÖZÜ; MESEL).

DÂREKUTNÎ

(الدارقطنى)

Ebû'l-Hasen Alî b. Ömer
b. Ahmed ed-Dârekutnî
(ö. 385/995)

Hadis hâfızı ve kıraat âlimi.

306'da (918) Bağdat'ın bir semti olan Dârlükutn'da doğdu. Babası da bir mu-haddis olduğu için daha çocukken ilim meclislerinde bulunmaya başladı ve hıf-zını tamamladı. Bağdat, Basra, Kûfe ve Vâsıt gibi ilim merkezlerini dolaşarak bu yerlerdeki âlimlerden ders aldı. Ho-caları arasında Ebû'l-Kâsım el-Begavî, İbn Ebû Dâvûd, Mehâmilî gibi devrin meşhur muhaddisleri bulunmaktadır. Ebû Saîd el-İstahrî'den Şâfiî fıkhnı, Ebû Bekir en-Nakkâş ve İbn Mucâhid'den kı-raat ilmini okudu. Çok küçük yaşta baş-ladığı tahsil hayatını bir ömür boyu sür-dürdü. 357'de (968) Şam ve Mısır'a gi-derek oralarda hem hadis okuttu, hem de buralardaki âlimlerden faydalandı. Dârekutnî'nin tanınmış talebeleri arasın-da Bâkılânî, Ebû Hâmid el-İsferâyînî, Ebû Zer el-Herevî, Hâkim en-Nisâbü'rî, Ebû Bekir el-Berkânî, Abdülganî el-Ez-dî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve Ebû't-Tay-yib et-Taberî gibi meşhur âlimler yer al-maktadır. Edebiyat ve şiire olan merakı dolayısıyla çeşitli divanları ezberledi. Sey-yid Himyerî'nin divanını ezbere bildiği için kendisini Şiflik'le itham edenler ol-du. Halbuki Bağdatlılar'ın Hz. Osman ile Hz. Ali'den hangisinin daha faziletli ol-duğuna dair kendisine yönelttikleri so-ruya Hz. Osman'ın daha faziletli oldu-ğunu söyleyerek cevap vermesi bile (Ze-hebî, XVI, 457) onun Sünnî bir âlim oldu-ğunu göstermeye yeterlidir. Nitekim İbn Hacer el-Askalânî de Şii olduğu iddiası-nı reddetmiştir (*Lisânü'l-Mizân*, VI, 249). Ömrünün sonlarında hacca giden Dâre-kutnî 8 Zilkade 385'te (4 Aralık 995) Bağ-dat'ta vefat etti. Bâbüddeyr Kabristanı'n-da Ma'rûf-i Kerhî'nin yanına defnedildi.

Güçlü hâfızası ve zekâsı, derin anlayı-şı ve takvâsıyla devrinin en önde gelen

sımlarından biri olan Dârekutnî'ye pek az kişiye nasip olan "emîrül-mü'minin fi'l-hadis" pâyesi verilmiştir. Ancak Dâ-rekutnî, yaşadığı yüzyılda kendisi gibi başka bir muhaddisin bulunup bulun-madığını soran birine, "Kendinizi beğ-e-nip temize çıkarmayın" (en-Necm 53/32) meâlindeki âyeti okuyarak cevap vermiş-tir. Abdülganî el-Ezdî ondan hocam diye söz eder; Ali b. Medînî ve Mûsâ b. Hârûn kendi devirlerinde nasıl birer hadis oto-ritesi iseler Dârekutnî de kendi zamanın-da öyledir, derdi. Dârekutnî kıraat ve na-hiv ilimlerinde de üstat kabul edilmiş, fıkhta Şâfiî mezhebinin benimsemiş gö-rünmekle beraber fıkhnın inceliklerini bü-tünüyle kavrayan bir âlim olarak taklit yoluna gitmemiştir. Onun muhaddisler hakkındaki değerlendirmeleri daha son-raki âlimler tarafından kesin hüküm ola-rak benimsenmiş, Hatîb el-Bağdâdî'ye göre ilelül'l-hadis, esmâ'ü'r-ricâl gibi ilim-ler Dârekutnî ile sona ermiştir. Dârekut-nî, devrine göre en kısa sened kabul edi-len ve dört râvisi olan (rubâî) rivayetlere de sahipti. Aynı onun zayıf sayılması ge-rektiğini ileri sürmüşse de ne Dârekutnî'nin çağdaşı olan âlimler ne de daha son-rakiler böyle bir görüş belirtmemiş, her-kes onu güvenilir bir muhaddis olarak kabul etmiştir. Dârekutnî Selef akidesi-ni benimsediği için kelâm konuları üze-rinde durmamış ve bu hususta mûna-kaşa etmekten kaçınmıştır.

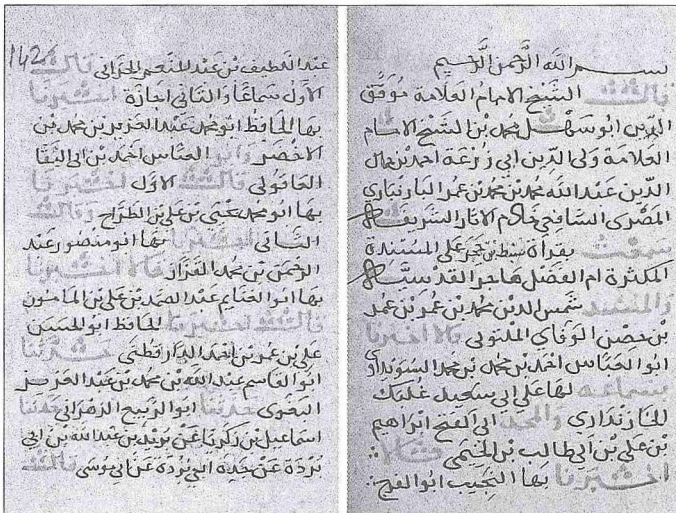
Eserleri. Dârekutnî'nin, büyük kısmı ha-dis ilimlerine ait olmak üzere otuzdan fazla eser ve risâlesi günümüze ulaşmış bulunmaktadır. Bunların başlıcaları şun-lardır: 1. *es-Sünen**. Fıkhn konularına da-ir hadislerin muhtelif rivayetlerini bir ara-ya toplayan eser Kütüb-i Sitte'den fark-lı bir yapıya sahiptir. Meselâ *es-Sünen*'in ilk bahsi olup "Kulleteyn" hadisi diye bi-linen rivayetin beş değişik şekline dair elli dört farklı senedi zikretmiştir. Hatîb el-Bağdâdî, bunun müellifin fikhî ihtilâf-lara olan derin vukufunu gösterdiğini söylemektedir. Dârekutnî *es-Sünen*'de ayrıca ricâle ilgili değerlendirmelere faz-laca yer vermiş, onun bu tenkitleri İbn Züreyk el-Hanbelî (ö. 803/1401) tarafın-dan *Men tekelleme fihî'd-Dârekutnî fî Kitâbi's-Sünen mine'd-²du 'afâ'î ve'l-metrûkin ve'l-mecrûhîn* (Zâhiriyye, Mec-mûa, nr. 33, 22 varak) adıyla bir araya ge-tirilmiştir (Sezgin, I, 207). Ancak râvileri çok iyi tanımasına rağmen eser sünen-lere nisbetle daha fazla zayıf, münker hatta mevzû hadis ihtiva etmektedir. *es-Sünen Delhi*'de (1306), Ebû't-Tayyib Şem-

sü'l-Hak el-Azîmâbâdî'nin *et-Ta'liku'l-muğnî 'alâ Süneni'd-Dârekutnî* adlı kitabıyla birlikte dört cilt olarak basılmıştır. Ebû Muhammed Abdullah b. Yahyâ el-Cezâirî'nin (ö. 682/1283) *Tahricü'l-ehâdisi'd-dî'âf min Süneni'd-Dârekutnî* adlı elli altı varaklık eseri Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Ayasofya, nr. 464). 2. *Kitâbü'd-Đu'afâ* ve *l-metrûkin*. 632 zayıf ve metrûk râviyi alfabetik olarak kısa notlarla tanıtan eser Subhî el-Bedrî es-Sâmerrâî tarafından yayımlanmıştır (Beyrut 1406/1986). 3. *Su'âlât*. Bu adla başlayan ve *cerh ve ta'dîl* e dair Hâkim en-Nisâbü'rî, Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî, Hamza b. Yûsuf es-Sehmî, Ebû Bekir el-Berkânî, Ebû Zer el-Herevî, Ebû Nuaym el-İsfahânî ve Abdülganî el-Ezdî tarafından Dârekutnî'ye sorulan soruları ve cevaplarını ihtiva eden eserler vardır. Bunlardan Hâkim ile Hamza b. Yûsuf es-Sehmî'nin sorularına dair olanı Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkâdir tarafından Riyad'da, Berkânî'nin sorularını ihtiva eden ise Abdurrahim Muhammed el-Kâşgarî tarafından İslâmâbâd'da 1404'te (1984) yayımlanmış, Sülemî'ye dair olanı üzerinde de Halîl Hasan Hammâde yüksek lisans tezi hazırlamıştır (*el-Mû'telif ve'l-muhtelif*, nâşirin girişi, I, 47-48). 4. *İlelü'l-ğadîş*. Dârekutnî'nin talebesi Ebû Bekir el-Berkânî'ye ezberinden yazdırdığı, onun da mûsned tertibine koyduğu eser beş cilt hacminde olup yazmaları çeşitli kütüphanelerde bulunmaktadır (Sezgin, I, 207). Eser *el-İlelü'l-vâride fi'l-ehâdisi'n-nebeviyye* adıyla Mahfûzurrahmân Zeynullah es-Selefi tarafından yayımlanmaya başlamıştır (I, Riyad 1405). 5. *Ğarîbü'l-ğadîş*. Hindistan'da (Râmpûr 511/1 lugat, 316) bir nüshası bulunan eseri Kâ-

tib Çelebi *Ğarîbü'l-luğa* adıyla vermek-
te (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1208) ve İbnü'l-Kayserânî'nin (ö. 507/1113) burada mevcut hadisleri bir araya getirerek kitap üzerinde bir *etrâf** çalışması yaptığını söylemektedir. Ancak bu eser, Dârekutnî'nin *el-Fevâ'idü'l-efrâd*'ı üzerine yazılmış olan *el-Etrâf li'l-efrâd li'd-Dârekutnî* olmalıdır. 6. *el-İlzâmât 'ale's-Şaħiħayn* ('alâ şaħiħayn li'l-Buħârî ve Müslim). Hâkim en-Nisâbü'rî'nin *el-Müstedrek*'i gibi, Buħârî ve Müslim'in şartlarına uyduğu halde *Şaħiħayn*'da yer almayan yetmiş hadisi toplayan mûsned tertibinde bir eserdir. Ebû Abdurrahman Mukbil b. Hâdî el-Vâdî tarafından yayımlanmıştır (Beyrut 1405/1985, 2. bs.). Dârekutnî'nin çağdaşı Ebû Mes'ûd ed-Dimaşkî bu eserde *Şaħiħ-i Müslim*'e yöneltilen iddiaları cevaplandırmak üzere bir reddiye yazmıştır (Sezgin, I, 208). 7. *Kitâbü't-Tettebbu'*. Buħârî ve Müslim'in sahihlerinde yer alıp da Dârekutnî'nin illet*li olduğunu söylediği 218 hadisi ihtiva eden bir cüzdür. İbn Hacer el-Askalânî *Hedy'us-sârî*'de (I, 100-137), bunlardan Buħârî ile ilgili olan 110 hadisi tek tek ele alarak Dârekutnî'nin iddialarına cevap vermiştir. Rebî b. Hâdî Umeyr el-Medhalî de Dârekutnî'nin Müslim'e yönelttiği tenkitleri *Beyne'l-imâmeyn Müslim ve'd-Dârekutnî* adlı yüksek lisans tezinde incelemiştir (Mekke Ümmülkurâ Üniversitesi, 1396/1976). *Kitâbü't-Tettebbu'*, *el-İlzâmât* ile birlikte Ebû Abdurrahman Mukbil b. Hâdî el-Vâdî tarafından yayımlanmıştır (*el-İlzâmât ve't-Tettebbu'*, Beyrut 1405/1985, 2. bs.). 8. *Zikru esmâ'i't-tâbi'in ve men ba'dehüm mimmen şaħħat rivâyetühû inde'l-Buħârî ve Müslim*. Râvilerin sadece ismen zikredildiği bu eser Bûrân

ed-Denâvî ve Kemal Yûsuf el-Hût tarafından yayımlanmıştır (I-II, Beyrut 1406/1985). 9. *Ricâlü'l-Buħârî ve Müslim*. Haydarâbâd'da (Âsafîye, Ricâl, nr. 172, 40 varak) bulunan bu eserin *Zikru esmâ'i't-tâbi'in* ile *Esmâ'ü's-şahâbeti'lletî ittefeķa fihe'l-Buħârî ve Müslim ve mâ inferede bihî küllün minhümâ* adlı risâleyi de ihtiva ettiği söylenmektedir (*el-Mû'telif ve'l-muhtelif*, nâşirin girişi, I, 43, dipnot 2). Sezgin *Esmâ'ü's-şahâbe*'nin 103 varak olduğunu kaydetmektedir (GAS, I, 208). 10. *el-Mû'telif ve'l-muhtelif*. İsim, künye, lakap ve nisbeleri yazılıştta aynı veya birbirine yakın olup okunuştta farklılık gösteren kimselere dair bu eser Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkâdir tarafından biri fihrist olmak üzere beş cilt halinde yayımlanmıştır (Beyrut 1406/1986). 11. *Ehâdisü'l-Muvaṭṭa'* ve *t-tifâku'r-ruvât 'an Mâlik ve'htilâfuhüm ziyâdeten ve naḡṣan*. Risâle Zâhid Kevserî'nin yazdığı bir mukaddimeyle birlikte İzzet Attâr el-Hüseynî tarafından yayımlanmıştır (Kahire 1365/1946). 12. *el-Fevâ'id*. Dârekutnî'nin *el-Fevâ'idü'l-efrâd*, *el-Fevâ'idü'l-munteķâti'l-ğarâ'ibi'l-ḡisân*, *el-Fevâ'idü'l-munteķâti'l-ḡisân li'bni Ma'rûf*, *el-Fevâ'idü'l-munteķabeti'l- (el-munteķâti'l-ğarâ'ibi'l- 'avâlî* gibi her biri beş on varak hacminde on altı kadar *fevâid** bulunmaktadır (bk. Sezgin, I, 208; *el-Mû'telif ve'l-muhtelif*, nâşirin girişi, I, 50-53). 13. *Kitâbü's-Şifât*. *Ehâdisü's-şifât* olarak da bilinen eser, Dârekutnî'nin *Kitâbü'n-Nüzûl*'ü (*Ehâdisü'n-nüzûl*) ile birlikte Ali b. Muhammed b. Nâsir el-Fukayhî tarafından "Silsiletü akâidi's-Selef" serisinde yayımlanmıştır (Beyrut 1983). 14. *Kitâb fihi mâ verede mine'n-nuṣuṣi'l-vâride fi kitâbi'llâh ve'l-ehâdisi'l-müte'alliķa bi-rü'yeti'l-bârî*. Bir nüshası İspanya'da Escorial Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 1445, 154 varak). 15. *Fevâ'ilü's-şahâbe ve menâķibühüm*. Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in faziletlerine dair olan bu risâlenin yazma bir nüshası Zâhiriye Kütüphanesi'ndedir (Mecmû, nr. 47/2, vr. 14^a-24^b). 16. *Kitâb fihi erbe'âne ḡadîşen min Mûsnedi Bûreyd b. 'Abdillâh b. Ebî Bûrde*. Eserin yazma bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Şehid Ali Paşa, nr. 541, vr. 136^a-174^b). 17. *Kitâbü'l-Kırrâ't*. Ömrünün sonlarına doğru kiraat okutan müellif, sahasında ilk defa kiraat esaslarını belli bablara ayırarak açıklayan bu eseri yazmış, kendisinden sonrakı kiraat âlimleri kitap telifinde Dârekutnî'nin bu eserindeki metodunu be-

Dârekutnî'nin
Kitâb fihi
erba'âne
ḡadîşen min
Mûsnedi
Bûreyd
b. 'Abdillâh
b. Ebî Bûrde
adlı eserinden
iki sayfa
(Süleymaniye Ktp.,
Şehid Ali Paşa,
nr. 541,
vr. 141^a-142^a)

DÂREKUTNÎ

nimsemişlerdir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1449). 18. *Kitâbü'l-Eshiyâ ve'l-ecvâd*. Kaybolduğu sanılan eserin Bankipür nüshası S. Vecâhet Hüseyin tarafından Kalkûta'da yayımlanmıştır (*JASB*, New serie 30 [1934], s. 39-149). 19. *Ahbabû 'Amr b. 'Ubeyd*. Mu'tezile'nin ileri gelenlerinden biri olan ve zâhidliğiyle tanınan Amr b. Ubeyd ve görüşlerine dair bu risâle basılmıştır (Beyrut 1967).

Dârekutnî'nin bunlardan başka *Kitâb fi beyânî nüzûlî'l-cebbâr külle leyletin min ramazân*, *Kitâbü'l-İhve ve'l-uşuvve (el-eşavât)*, *el-Ehâdişü'r-ru-bâ 'iyyât* gibi eserleri vardır (bk. Sezgin, I, 209). Bu sonuncu kitap, *Humâsiyyâtü'd-Dârekutnî* diye anılan ve onun *es-Sünen*'indeki kırk kadar hümâsî rivayeti ihtiva eden eser olmalıdır (Şâkir Mahmûd Abdülümün'im, I, 333). Muhtelif kaynaklarda belirtildiğine göre Dârekutnî'nin seksen kadar eseri olup (bk. *el-Mû'telif ve'l-muhtelif*, nâşirin girişi, I, 41-56) bunlar arasında *Esmâ'ü'l-müdelisîn*, *Taşhîfü'l-muhaddisîn*, *Şüyûhu'l-Buhârî*, *Kitâbü'l-İlel*, *Garâ'ibü Mâlik (Ehâdişü Mâlik elletî leyse fi'l-Muvaftâ)*, *el-Müdebbeç*, *Müsnedü Ebî Hanîfe* de yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dârekutnî, *es-Sünen*, Kahire, ts. (Dârü'l-Me-hâsin); a.mlf., *el-Mû'telif ve'l-muhtelif* (nşr. Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkâdir), Beyrut 1406/1986, nâşirin girişi, I, 9-56, ayrıca bk. s. 43, dipnot 2; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XII, 34-40; Sem'ânî, *el-Ensâb*, V, 245-247; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 331; Zehebi, *A'lamü'n-nübelâ*, XVI, 449-461; a.mlf., *Tezkiretül-huffâz*, III, 991-995; Sübkî, *Tabakât*, III, 462-466; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XI, 317-318; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye*, I, 558; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, VI, 249; a.mlf., *Hedyü's-sârî* (Hatîb), I, 100-137; *Keşfü'z-zunûn*, I, 55, 87, 149, 832; II, 1208, 1394, 1403-1404, 1421, 1440, 1449, 1458, 1637, 1739; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 683; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 23; Sezgin, *GAŞ*, I, 206-209; Ziriklî, *el-A'lam*, V, 130; Şâkir Mahmûd Abdülümün'im, *İbn Hacer el-'Askalânî*, Bağdad 1978, I, 333; Heffening, "Dârekutnî", *İA*, III, 481-482; J. Robson, "al-Dâraḳutnî", *El²* (İng.), II, 136.

İSMAİL L. ÇAKAN

DÂRFÜR

(دارفور)

Sudan Cumhuriyeti'nin
batı tarafında idari bölge.

8°-20° kuzey enlemleriyle 22°-27° doğu boylamları arasında yer alır; yüzölçümü 508.684 km², nüfusu 3.093.699'dur (1983). Kuzeyden Büyük Sahrâ, doğudan Kordofan ve güneyden Bahrülgazâl id-

rî bölgeleri, batıdan da Çad Cumhuriyeti ile çevrili olup üzerinde yer yer volkanik dağlar (en yükseği Cebel Merra: 3071 m.) bulunan yüksek bir platodur; bölgede daha çok darı ziraatı ve hayvancılık yapılır. Merkezi Fâşir şehridir.

Adı "Fûrlar'ın ülkesi" anlamına gelen ve eskiden üzerinde bir hayli etkin bir müslüman sultanlığı bulunan Dârfür'un siyasî tarihinin başlangıcı oldukça kapalı ve karmaşıktır. Çünkü Fûr saltanatından önceki döneme, Dâcû ve Tuncûrlar'ın saldırılarına, Arap kabilelerinin göçlerine ve İslâm kültürüne ait unsurların bölgede yayılmasına dair kaynak ve belgeler azdır. Çoğunlukla bölgeye ilk yerleşenlerin ve ilk devlet kuranların Dâcû kabilesi olduğu kabul edilmektedir. XIII ve XIV. yüzyıllar boyunca buraya hâkim olan Dâcûlar daha sonra ticarî hâkimiyeti Tuncûrlar'a kaptırmışlardır ve XV. yüzyılda özellikle orta bölgedeki durum tamamen Tuncûrlar'ın lehine dönmüştür. Tuncûrlar'ın XV. yüzyılın sonlarında ve XVI. yüzyılda Dârfür'u ve vadinin diğer kısımlarını nüfuzları altına almayı başarmış oldukları söylenebilir. Tuncûrlar'ın aslı konusunda değişik görüşler ileri sürülmüş, Dongola bölgesindeki Abbâsîler'den veya Benî Hilâl kabilesinden oldukları yahut Tiyybû'nun kollarından Bidâyât ile aralarında ilişki bulunduğu söylenmiştir. Bazı araştırmacılar ise Tuncûrlar'la ilgili olarak Dârfür'da çoğunluğun konuştuğu Arapça'nın yanında on iki ayrı dil kullanan ve Arap olmayan on sekiz sülâlenin yaşamakta olduğunu söylemişlerdir.

VII. yüzyıldan itibaren Dârfür bölgesine kuzeyden Nil nehri ve Büyük Sahrâ

yollarıyla çeşitli kabileler gelmiştir. Bunlardan Meydûb ve Birkid Nil yoluyla Mısır dolaylarından, Bidâyât ve Zegâve ise Sahrâ yoluyla Kuzey Afrika'dan gelmişlerdir. Dârfür'a doğru gelişen Arap göçleri ise Mısır ve Kuzey Afrika'da Tolunoğulları, İhşidîler, İdrîsîler, Memlûkler, Merînîler ve Hafsîler gibi bağımsız devletlerin kurulmasından sonra da özellikle Nübye ve Çad arasındaki ovalar ve çöller yoluyla yine Mısır'dan ve Kuzey Afrika'dan vuku bulmuştur. Bu duruma göre Dârfür'un bugünkü halkını Arap olmayanlar ve Araplar diye iki kısma ayırmak mümkündür. Arap olmayan birinci grubun içinde, orta bölgeye yerleşmiş bulunan yerli halktan Fûr ve Tuncûr, batıda Mesâlîf, Erincâ, Kumur, kuzeyde Zegâve, Kar'ân, Bidâyât, doğuda Bertî, Birkid, güneydoğuda Dâcû, güneyde de Galâta kabileleri yer almaktadır. Arap topluluklarından Hebâniye, Rezîkat, Mesîriyye, Teâyişe, Benî Hilve ve Meâliyye güneyde, Humur doğuda, Ziyâdiyye kuzeyde, Mâhîriyye, Mehâmîd ve Benî Hüseyin ise batıda yerleşmişlerdir. Bölgeye Dârfür denmesinden de anlaşılacağı gibi burada yerleşik halkının teşekkülünde en büyük unsur olarak Fûrlar ortaya çıkmaktadır.

XVI. yüzyılda Sudan'a hâkim olan Func Devleti zamanında Dârfür önemli ticaret yolları üzerinde bulunuyordu. Dârfür'un batısında bulunan ülkelerle Doğu Sudan arasındaki ticaretin esasını ise esir ticareti teşkil ediyordu. Yukarı Mısır'da imal edilen kaliteli pamuklu ürünler de Dârfür kervanlarıyla Orta Afrika'ya ihraç edilirdi. XVIII. yüzyılın ikinci yarısına kadar Dârfür, kuzeybatıda Trablus'a, kuzeydoğuda Mısır'a olmak üzere her iki istikamette kervanlarla bağlantılı idi. Dârfür kervanı, XVIII. yüzyıl sonlarında 5000 deve ve 500 esir tüccarı ile gelirdi. Her yıl 5-6000 esir getirilirdi.

Dârfür Sultanlığı'nın kuruluşu, XVII. yüzyılın sonlarında Bumû el-Kasîr'in bölgeyi istilâ etmesiyle birlikte gelen karışıklıktan sonraya rastlamaktadır. Bu dönemde Fûrlar, başında Süleyman Solonc'un bulunduğu Kîrâ sülâlesinin önderliğinde hâkimiyeti Dâcû ve Tuncûrlar'ın elinden almışlar ve sağlam bir yönetim kurmuşlardır. Bazı kaynaklar, Fûr dilinde Solonca kelimesinin "Arap" anlamını taşımasına dayanarak bu hânedarın Arap asıllı olduğunu ileri sürmektedirler. Sultan Süleyman Solonc'dan (1695-1715) sonra aynı aileden on kişi iktidara gelmiştir ki bunlar sırasıyla Mûsâ b. Sü-

Dârfür

